

Hajlító csapások – Az állami segítség ára az Amerikai Egyesült Államok bankrendszerében

Ábel István – Kovalszky Zsolt – Módos Dániel

Az Amerikai Egyesült Államok bankrendszerén mély nyomot hagyott a 2007–2008-as globális bankválság. A válság éppen innen indult, a világ egyik legfejlettebb bankrendszere került bajba. Az amerikai bankpiac mérete és a globális pénzügyi piacokkal való szoros integráltsága miatt ennek következményei globális jelentőségűek voltak. A bankrendszer megóvása érdekében az állam közbelépett. Az állam tőkét juttatott a magánbankoknak. Ez a lépés sok vitát váltott ki. Kifogásolták, hogy közpénzzel támogatták a bankárokat. Mivel a bankoknak tőkére volt szükségük, nem volt más választás. Mára ismét talpra állt az amerikai bankrendszer. A bankok mérlegpozíciója megerősödött, tőkehelyzete jó, üzletvitele nyereséges és nagy a likviditás a bankszektorban. De közben minden megváltozott. Az állami segítségnek súlyos ára volt. Szigorúbbá vált a pénzpiacok szabályozása. Átalakult a bankok mérlegszerkezete, megváltozott az üzleti modell, és a likviditást tápláló források szerkezete is alapvetően más ma, mint a válság előtt volt.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: G21, G28, N22, O51

Kulcsszavak: amerikai bankrendszer, pénzügyi válság, bankmentés

1. A bankmentés története

1.1. Bankcsődök az Egyesült Államokban a Nagy Gazdasági Válságtól (1929–1933) napjainkig

Az 1929–1933-as Nagy Gazdasági Válságot követően csaknem félévszázadon át az Amerikai Egyesült Államok bankrendszere és pénzpiacai stabilan működtek. Az 1980-as években azonban a bankcsődök száma hirtelen megugrott (1. ábra). Eltérően sok más bankválsággal, ennek az eseménysorozatnak nem volt egy szűken körülfatározható oka, sokkal inkább több, önmagában még kezelhető kockázatot hordozó esemény együttes bekövetkezése okozta az 1980-as évek csődhullámát, amit különösen erősített a pénzügyi rendszert érintő globális deregulációs hullám (Seballos–Thompson 1990). Az 1973-as, majd a 1979-es olajválság és az ezeket követő stagfláció, majd a Fed kamatemelési ciklusának hatása még önmagában

Ábel István a Budapesti Gazdasági Főiskola és a Budapesti Corvinus Egyetem egyetemi tanára és a Magyar Nemzeti Bank közgazdasági tanácsadója. E-mail: abeli@mnb.hu.

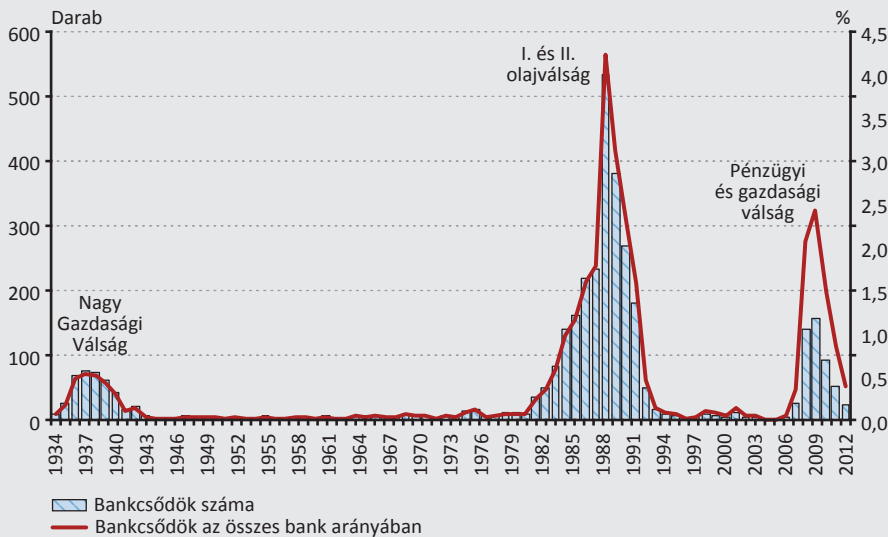
Kovalszky Zsolt a Magyar Nemzeti Bank junior elemzője. E-mail: kovalszkysz@mnb.hu.

Módos Dániel a Magyar Nemzeti Bank elemzője. E-mail: modosd@mnb.hu.

kezelhető lett volna. A Bretton Woods-i rendszer megszűnése után tapasztalható nagyobb árfolyam-ingadozás a fejlett országok között az 1970-es évektől kezdődően a kockázatok halmozódásával járt. Ezeket a kockázatokat sok bank esetében a vég-sőig élte az olajembargó miatt emelkedő üzemanyag- és energiaárak ügyfeleikre gyakorolt kedvezőtlen hatása. A bankok közötti verseny éleződött. A bankalapításra vonatkozó regionális korlátozások megszűnése nyomán addig érintetlen területekre új szereplők léphettek. Az erősödő versenyre sok szereplő nem volt felkészülve, így az 1980-as évek elejére a helyi bankok olyan környezetbe kerültek, melyet magas forráskamatok, a pénzpiaci alapok gyors fejlődése jellemzett. A betétekre korábban vonatkozó kamatplafon eltörlése és a forrásokért folytatott verseny számottevően csökkentette a bankok jövedelmezőségét. A nyolcvanas évek latin-amerikai adósságválságának következményeként a nemzetközi kötvénypiac beszűkült, és sok amerikai nagybank mérlegében egyre súlyosbodó terhet jelentett az adósság átütemezésére kényszerülő országok, köztük néhány latin-amerikai ország adósság-kötvényeinek kezelése. E problémák a nagy nemzetközi bankoknál koncentrállódva önmagukban nem okoztak volna az amerikai bankok széles körében bankcsődöt, de rontották a pénzügyi rendszer működőképességét, és áttételesen hozzájárultak a nyolcvanas években az Egyesült Államokban kialakuló bankcsődökhöz. A fent részletezett tényezők együttesen vezettek az Egyesült Államokban az 1980-as évek nagyszámú bankcsődjéhez.

1. ábra

A bankcsődök alakulása az amerikai bankrendszerben

Forrás: Federal Reserve Bank adatbázisa és a Portal Seven pénzügyi információs hírportál adatai alapján

1.2. Bankmentés a 2007–2008-as válság alatt

A 2007-ben kirobbant bankválság az amerikai pénzpiacok megingására, ezen belül is egy jól meghatározható okra vezethető vissza. Az állam minden eszközzel ösztönözte a saját tulajdonú lakáshoz jutást, így az ennek érdekében kialakított intézményrendszer és a közvetítői piac a valós kockázatok mérlegelését figyelmen kívül hagyta. A lakáspiaci buborékban a törés 2006-ban történt, innentől csökkent a piac (*Baily et al. 2009*), és a gazdasági visszaesés jelei érzékelhetővé váltak. A finanszírozási feszültségek komoly likviditási problémákat okoztak, de ezek először csak a lakásfinanszírozáshoz közvetlenül kapcsolódó pénzintézeteknél vezettek fizetési képtelenséghez. Az ingatlanpiaci buborék kipukkadását követően a bedőlő jelzáloghitelek lavinát indítottak el. 2007 áprilisában csődbe ment az egyik legfontosabb jelzáloghitelvezető, a New Century Financial, és pár hónappal később a Bear Stearns brókerház is elbukott. 2007 júliusára közel 30 pénzintézet került csőd közeli helyzetbe a fizetési képtelenné vált jelzáloghitel-adósok miatt. 2008 júliusában az állam kénytelen volt kiterjedt segítséget nyújtani a Fannie Mae és Freddie Mac jelzálogkibocsátó ügynökségeknek. 2008. szeptember 8-án az amerikai pénzügyminisztériumnak át kellett vennie a jelzálogpiac két kulcsszereplője feletti irányítást, majd ezt követően 200 milliárd dolláros keretet nyújtott veszteségeik rendezésére. A likviditási problémák gyorsan áttérjedtek más szektorokra is. A jelzálogkötvényeken elszenvedett veszteségek a befektetési bankok közül sokat súlyosan érintettek, de itt nem állt meg a feszültségek terjedése. A válságban a vízvázasztó a Lehman Brothers 2008. szeptember 15-én bejelentett csődje volt, ami további erőfeszítéseket kényszerített ki a hatóságoktól a későbbi csődök elkerülése érdekében. A banki csődhullám alakulását a 2. ábra mutatja be, külön jelezve a csődbe jutott kis, közepes és nagybankok számát. A választások közeledtével a drasztikusan romló piaci hangulatban a Fed úgy döntött, nem menti ki az USA negyedik legnagyobb befektetési bankját. A Lehman Brothers csődje hamar begyűrűzött, magával rántott több kisebb bankot, jelentős pánikot váltva ki ezzel a globális pénzügyi rendszerben. Egy héttel később az AIG biztosító került közel a fizetési képtelenséghez, és a biztosítótársaság esetleges csődjét már nem kockáztatták meg a hatóságok: 85 milliárd dolláros mentőcsomaggal mentették meg a vállalatot. A TARP (Troubled Asset Relief Program) programot október 3-án hagyták jóvá, 700 milliárd dolláros kerettel, amelyből végül 245 milliárd dollárt fordítottak a nagybankok feltőkésítésére. Az így kibocsátott állami részvényeket mára az érintett bankok visszavásárolták. A TARP-programban összesen 418 milliárd dollárt költöttek, aminek 97 százalékát 2012 végéig visszafizették a segítségre szoruló cégek. 2008. október 29-én a Fed 1 százalékra csökkentette a jegy-banki alapkamatot, majd november 25-én elkezdődött a mennyiségi lazítás (QE1). A Fed megkezdte a jelzálogkötvények vásárlását, amire 500 milliárd dolláros keretet határozott meg. Az amerikai jegybank 100 milliárd dollár értékben vásárolt

adósságkötelezvényeket a nagy jelzálogbankoktól. December 16-án 0,25 százalékra csökkentették a kamatot.

2009 márciusában a jelzálogkötvények vásárlásának keretét 750 milliárd dollárra emelték, és kiterjesztették a programot a hat hónapnál hosszabb hátralévő futamidejű állampapírok vásárlására is, amire 300 milliárd dolláros keretet hirdettek meg. A mennyiségi lazítás első üteme (QE1) 2010 első negyedév végéig tartott, melynek keretében 1250 milliárd dollár értékben jelzálogkötvényeket és 175 milliárd dollár értékben elsődleges kibocsátói jelzálogkötvényeket (Fannie Mae, Freddie Mac agency debt) vettek.

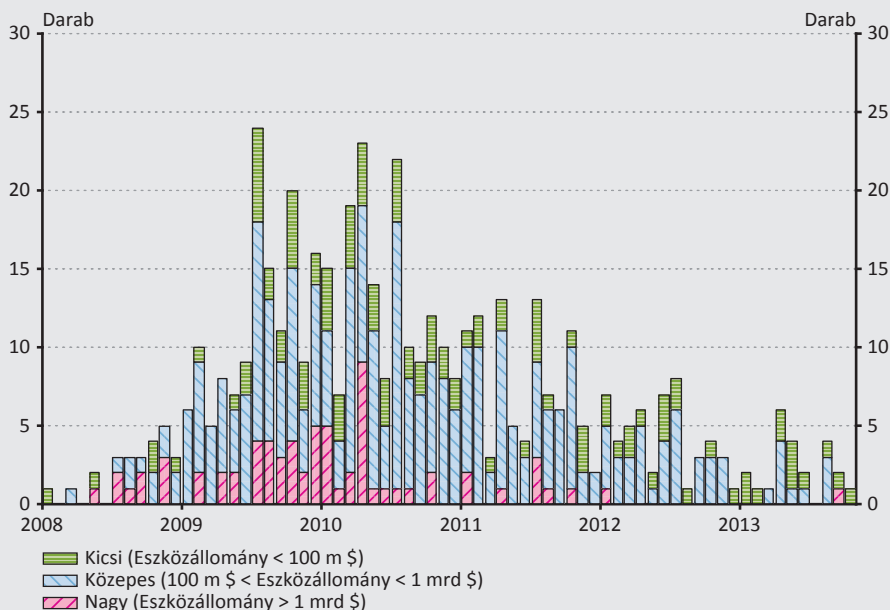
2010 novemberében a Fed újraindította a mennyiségi lazítást (QE2), részben az addig vásárolt kötvények hozamának és lejárt részeinek újrabefektetésével, részben egy 600 milliárd dolláros állampapír-vásárlási keret megnyitásával. A QE2 program 2011 első félévének végéig tartott. 2012 szeptemberében a Fed elindította a QE3-at, 2013 decemberéig változatlan havi mennyiségű állampapír és jelzálogkötvény vásárlásával, majd a mennyiségeket 2014 januárjától kamatdöntő ülésenként 10 milliárd dollárral csökkentették. A havonta meghatározott összegben történő eszközvásárlások 2014 novemberében teljesen leálltak, de a lejáró eszközöket továbbra is folyamatosan megújítják, és az eszközökön elért hozamokat is újra befektetik.

A Fed a válság alatt a bajba került nagybankok megsegítésére különböző likviditási konstrukciókat alkalmazott, ezen túlmenően az elsődleges kötvényforgalmazók, a befektetési és pénzügyi alapok megsegítésére likviditási hitellehetőséget nyitott meg. Időnként nagy pénzintézeteknek a túlélés érdekében vagy más pénzintézet által való átvétel esetén közvetlenül is segített különböző hitelkonstrukciókkal (Bear Sterns bridge loan, AIG revolving credit facility).

A 2007-2008-as pénzügyi válság nyomán csődbe ment amerikai bankok listája hosszú (2. ábra). A 2008–2012 időszakban a Szövetségi Betétbiztosítási Szervezet (FDIC) 465 bankot zárt be. A 2008-at megelőző öt évben összesen csak tízet zártak be a bankfelügyeleti szervek. Ha egy bank tőkéje nagyon alacsonyra csökken, vagy nem tud eleget tenni kötelezettségeinek, akkor az FDIC átveszi a bankot, kifizeti a betétbiztosítást a betéteseknek, és értékesíti a bank eszközeit. A betétbiztosítást a válság közepette hozott rendkívüli intézkedéssel 2008-ban 100 ezer dollárról 250 ezer dollárra emelték bankonként és egyéni betétesenként. Az Egyesült Államok eddigi legnagyobb bankcsődje a 2008. szeptember 26-án csődbe ment Washington Mutual Bank (WaMu) volt. A bank eszközeit a JP Morgan Chase bank vette át, és a 307 milliárd dolláreszköz 10 százalékát írták le veszteségként.

2. ábra

A bankszűdők száma havonta, méretkategóriánként. A mérlegfőösszeg: nagyobb, mint 1 milliárd (piros), 1 milliárd -100 millió között (kék), 100 millió dollár alatt (zöld)

Forrás: Portal Seven pénzügyi információs hírportál adatai

A csődmentésre fordított összegek meghatározása vitatott, hiszen a közvetlen veszteségrendezés és a hitelkeretek, vagy az eszközvásárlás nem adhatók össze. Emiatt igen széles sávban szóródik a csődmentés becsült költsége: 1200 milliárd dollártól (Fed) 7770 milliárd dolláron (Bloomberg) át egészen 29000 milliárd dollárig (Levy Institute) (Wray 2011).

1.3. A pénzügyi rendszer stabilizálása és a bankszabályozás

1.3.1. A válság előtt: szabályozás egy védett iparágban

Az 1970-es évekig az amerikai bankrendszer meglehetősen védett iparágként számított. A korlátozások miatt a bankok között földrajzi (államközi), illetve termékverseny lényegében nem létezett, emiatt az árverseny is csak korlátozott maradt. A bankpiacon helyi monopóliumok alakultak ki. Ez a folyamat az 1927-es McFadden Törvényre (Biedermann 2012) vezethető vissza, amely megtiltotta a bankoknak a szövetségi államok határait átlépő fiókhálózat kiépítését¹. Az egyes államok részleges korlátozásokat használtak az államon belüli bankalapításra is. Az 1933-as Glass-Steagal Törvény élesen elkülönítette a kereskedelmi banki tevékenységet az

¹ Az amerikai bankpiac sajátosságait tekinti át Telegdi Csetri (2003).

egyéb banki működési területektől, ezzel megakadályozva a versenyt a befektetési bankokkal, nyugdíjbiztosítókkal és egyéb pénzügyi intézményekkel. A takarékszövetkezetek tevékenységi köre úgy volt körülhatárolva, hogy azok nem versenyezhettek a kereskedelmi bankokkal. A szabályozás felső plafont adott a betétek kamataira vonatkozóan, ami lényegében kiküszöbölte a bankok között a betétekért folytatott árversenyt. A fennálló szabályozói környezetnek köszönhetően a hitelpiac az 1970-es évekig meglehetősen szegmentált volt. A szabályozási korlátok a bankkoncentráció növekedését is visszafogták. A piaci torzulás idővel számos arbitrázslehetőséget teremtett, amelyek kialakulásához a monetáris politika is hozzájárult. Az 1970-es évek végére a 90 napos kincstárjegy hozama több mint 10 százalékkal meghaladta a betétekre fizethető kamatot, ami a betéteseket arra ösztönözte, hogy megtakarításait egyéb pénzügyi instrumentumokban tartsák. A pénzügyi alapok létrejötté a lakosság számára is lehetővé tette a hozzáférést a pénzügyi eszközök egyre bővülő köréhez. Később a magasabb hozamok és csekkírási lehetőség mellé egy harmadik dimenziót nyitott az online brókeri szolgáltatások terjedése. Az ATM-ek is elterjedtek, és ezzel párhuzamosan meglepő módon a fiókhálózatok is bővültek.

1.3.2. A válság után: Szabályozási szigorítás, éleződő verseny és növekvő koncentráció

A 2008-as pénzügyi válságot követő törvényhozási lépések, a Dodd-Frank reform², a Fogyasztóvédelmi törvény, és a Bázeli Bizottság (Bázel III.) által kialakított szigorú tőke megfelelési és -likviditási standardok bevezetése az amerikai pénzügyi intézmények működésének szabályozásában átfogó és nagymértékű szabályozói expanziót hajtottak végre. Az új szabályozói környezet megteremtette a kényszerítő lehetőségét annak, hogy a pénzügyi közvetítői tevékenység és a pénzügyi intézmények struktúrája drámai módon átalakuljon. A pénzügyi termékek kialakítási módjának korlátozása, a számottevő mértékben szigorodó tőke megfelelési, -likviditási és vállalatirányítási standardok, valamint az új, pénzügyi intézményeket érintő adóterhek mind a rendszer szereplőinek struktúraváltását és a pénzügyi intézmények működésének rég nem látott átalakulását vetíthetik előre. A szabályozás expanzióját jól szemlélteti a 3. ábra.

² A Chris Dodd szenátor és Barney Frank képviselő nevéhez kötődő törvényt 2010 júliusában fogadta el a törvényhozás. A törvény bevezetését 243 szabályozás, 67 tanulmány és 22 különböző időszaki jelentés kidolgozása előzte meg. Ezzel teljesen átalakította a szabályozást és megváltoztatta a szabályozó hatóságok feladatkörét és jogosítványait. A Fed működésében előírta az átláthatóság növelését, és pontosította a Fed válság esetén szükségessé váló rendkívüli likviditási eszközeinek (lender of last resort) alkalmazásának feltételeit annak érdekében, hogy erre csak likviditásnövelés céljából kerülhessen sor, tiltva azt, hogy fizetéseképtelenné váló pénzintézetek kimentése céljából alkalmazzák azokat. Estiot (2014) kiemeli, hogy bár e lépések korlátozásnak tűnhetnek, valójában növelték a Fed hatáskörét és mozgásterét is.

3. ábra
Az amerikai pénzügyi rendszer szabályozásának fontosabb mérföldkövei (1910 és 2015 között)

		Szabályozási struktúra	Tőkekövetel- mények	Értékpapírok/ bankolás	Tradicionális bankolás	Fogyasztó védelem	Megengedett banki tevékenységek
1913	Federal Reserve Act						
1933	Securities Act						
1934	Securities Exchange Act						
1940	Investment Company Act						
1956	Bank Holding Company Act						
1980	Depository Institutions Deregulation and Monetary Control Act						
1988	The New Basel Capital Accord						
1989	FIRREA						
1992	FDICIA						
1996	Market Risk Amendment to Basel I Capital Accord						
1999	Gramm-Leach-Bliley Act						
2002	Starbanes-Oxley Act						
2004	Basel II.						
2010	Dodd-Frank and Basel III és utána						

Forrás: Anderson et. al. 2011:1

E változások különösen a nagyobb pénzügyi vállalatok számára a szabályozói költségek számottevő emelkedését vetítik előre. Emelkedett a szövetségi betétbiztosítási alaphoz (FDIC) való hozzájárulás mértéke, ami főként a nagyobb bankok számára jelent jelentős költségemelkedést. A változások miatt a járulékos szabályozási költségek is emelkednek, ami megterheli a bankok nyereségességét. A McKinsey elemzői szerint az USA bankjai az 1960-2006-os időszakban átlagosan 14,3 százalékos ROE-értéket értek el. A válságot követően a stabilizáció eredményeként 2012-re 12,1 százalékra emelkedett az átlagos ROE. A most bevezetésre kerülő Basel III szabályozási intézkedések becsült hatása 320 bázispontcsökkenés, ami után a bankok átlagos ROE-mutatója 10 százalék alá csökkenhet (Anderson et al. 2011:13).

Összességében a 2007-2008-as pénzügyi válságot követően az Egyesült Államokban a pénzintézetek állami megsegítése a szabályozás drasztikus szigorodását és, elsősorban a nagyobb pénzügyi intézmények számára, a szabályozói költségek emelkedését, így jelentős mértékű tehernövekedést jelentett, mely az alkalmazott üzleti struktúrák és modellek átalakulását vetíti előre.³

2. Szerkezeti átalakulás a válság után

2.1. Az Amerikai Egyesült Államok bankrendszerének struktúrája⁴

Az 1980-as évekig több mint 14000 bank létezett az USA-ban, ezek körülbelül 97 százaléka 1 milliárd dollárnál kisebb mérlegfőösszeggel rendelkezett, ami a teljes bankrendszer mérlegfőösszegének kevesebb mint egyharmadát tette ki, azaz a piaci koncentráció nagyon alacsony volt. Az országban a bankrendszer volt a legnagyobb pénzügyi közvetítő, a kiterjedt fiókhálózatnak köszönhetően a pénzügyi tranzakciók elsődleges közvetítőjévé és a lakosság legfontosabb megtakarítási helyévé vált. A kereskedelmi hitelezés szegmentált maradt. A nagy kereskedelmi bankok a vállalatok széles skálájának hiteleztek, és a nagyvállalatoknak szinte kizárólag ezek nyújtottak rövid távú forrást. A kisebb vállalkozások a kisebb értékű eszközökre, valamint jó fedezeti értékkel rendelkező ingatlanokra felvehető hitelen kívül nem jutottak igazán forráshoz. Ezeket elsősorban a közösségi bankok szolgálták ki (community banks), de ezeket a hitelintézeteket korlátozta a hitelezési limit (20–30 százaléka lehetett a kereskedelemi hitelek aránya a banki portfólión belül). Az életbiztosítók pedig csak a közepes és nagyvállalatoknak nyújtottak hosszú lejáratú hiteleket.

A piaci környezet változása és a bankszabályozásban végrehajtott liberalizáció megnyitotta az utat a bankpiac gyors átalakulása előtt, amit a koncentráció növekedése jellemzett. A koncentráció egyik jellemzője az öt legnagyobb bank súlyának növekedése, melyet a 4. ábra mutat be. Az öt legnagyobb bank piaci részaránya 2005-től kezdődően gyorsan növekedett.

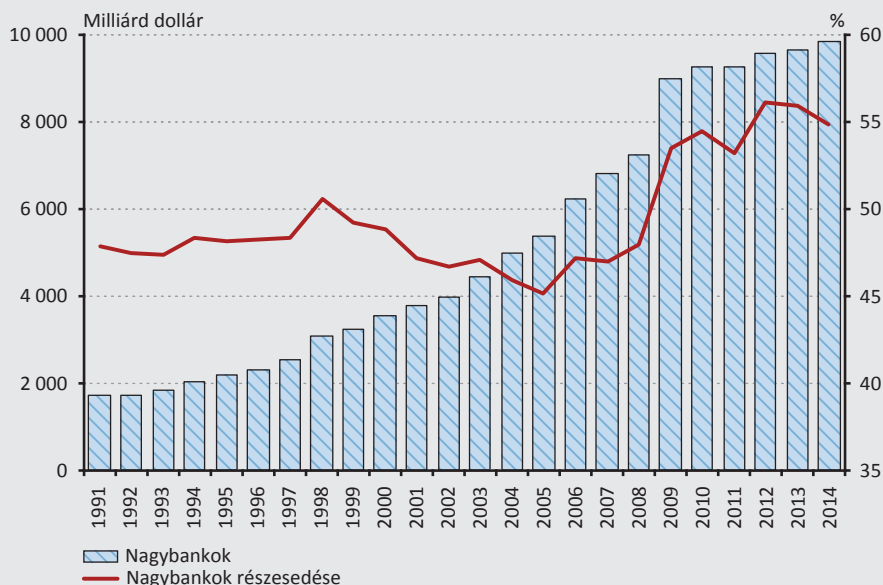
Gongloff–Hall–Diehm (2013) szemléletes ábrán mutatja be a négy legnagyobb bank, a JP Morgan Chase, a Bank of America, a Citigroup és a Wells Fargo bankok eszközeinek alakulását 2008-ban és 2013-ban (5. ábra). E négy nagybank összes eszköze 2008-ban a GDP 14,8 százalékát tette ki, ami 2013-ra 16,7 százalékra növekedett.

³ Nyitott kérdés, hogy a szabályozás szigorítása milyen hatással lehet majd a bankok jövőbeli stabilitására. *Balla–Prescott–Walter (2015)* a kilencvenes években a Basel I szabályok bevezetését jelentő szigorításoknak a bankszűkítésekre gyakorolt hatását elemezte az 1986–1992-es és 2007–2013-as időszakokban bekövetkezett bankszűkítések összevetésével. Azt találták, hogy a tőkekövetelmények szigorítása segített a csődgyakoriság csökkentésében, ugyanakkor a veszteségek mértékét nem csökkentette. A betétbiztosítás (FDIC) veszteségei átlagosan a banki eszközök 14 százalékára rúgtak az 1986–1992-es időszakban, ami a 2007–2013-as időszakban 24 százalékra növekedett. A szabályozás eredményeként a bankszűkítések ritkábban következtek be, de amikor mégis bekövetkezett, akkor többbe került a betétbiztosításnak.

⁴ A fejezet nagymértékben támaszkodik *DeYoung (2007)* tanulmányára.

4. ábra

Az öt nagybank súlya a bankrendszerben az eszközállomány szerint

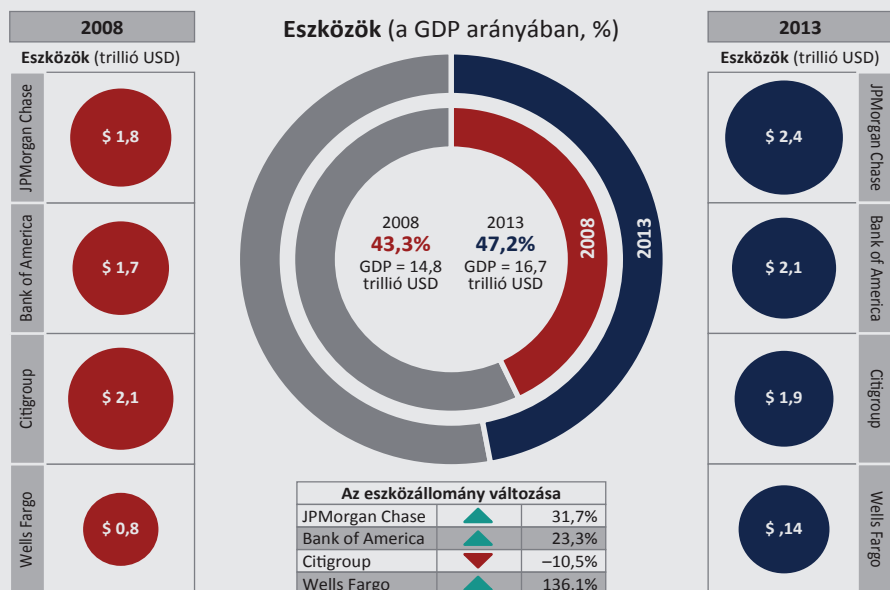

Forrás: New York Fed (2013) adatai

Megjegyzés: Nagybankok alatt az 500 milliárd dollárnál nagyobb mérlegfőösszegű bankok értendők

5. ábra

A négy nagy pénzügyi intézmény súlya megnőtt a válság során

Forrás: Gongloff–Hall–Diehm (2013)

2.2. Az Amerikai Egyesült Államok bankrendszerének teljesítménye a 70-es évektől napjainkig

2.2.1. A bankok tőkehelyzete javult

Az amerikai bankokat a válság előtti években stabil tőke megfelelés jellemezte. A Tier 1 tőke a súlyozott eszközök 7–8 százaléka körül volt (6. ábra). A lakáspiaci helyzet romlásával a tőke helyzetük is romlott, de a válság után gyorsan helyreállt, és emelkedni kezdett a tőkájük.

6. ábra
Az USA bankrendszerének Tier-1 tőke mutatója

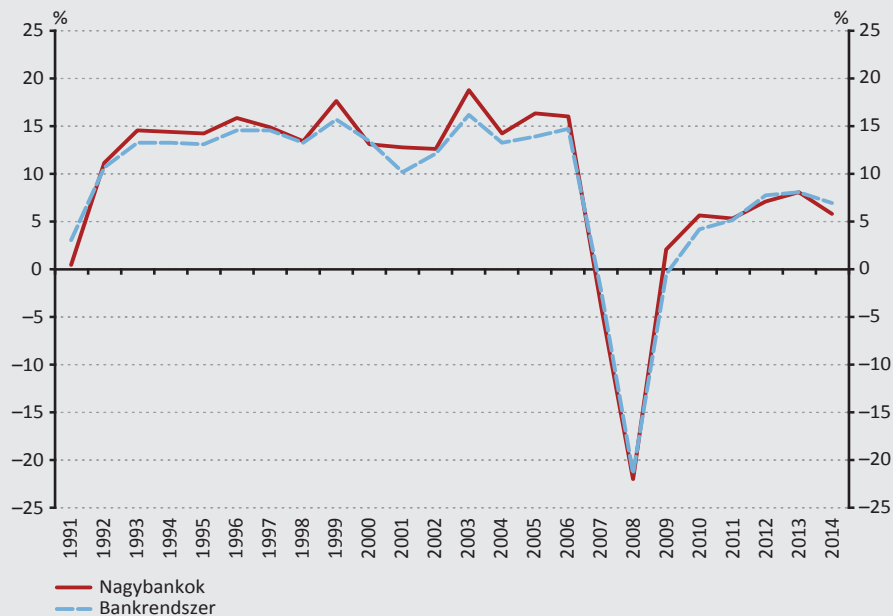
Forrás: New York Fed (2013) adatai

2.2.2. A banki jövedelmezőség alakulása

A bankok tőkearányos megtérülési mutatójának (ROE) alakulását a 7. ábra szemlélteti. A nagybankok esetében a 2000–2006 időszakban a bankszektor átlagos ROE mutatója 17,6 százalék volt (Gaurav 2014:20). A válságot követően azonban ez 10 százalék alá csökkent

A változásban alapvetően két tényező tartósan megváltozott alakulása tükröződik. Egyrészt a válság után bevezetett szabályozási előírások miatt megnövekedett a bankok elvárt tőkéjének a nagysága, másrészt az átalakuló üzleti modell jövedelemszerkezete is megváltozott. Ha a banki hozamokat az eszközökre vetítve vizsgáljuk (ROA), akkor is érzékelhető, hogy a válság után elért jövedelmezőség valamivel alacsonyabb, mint a válság előtt volt (8. ábra), a változás azonban mérsékeltebb volt, mint amit a ROE esetében tapasztaltunk.

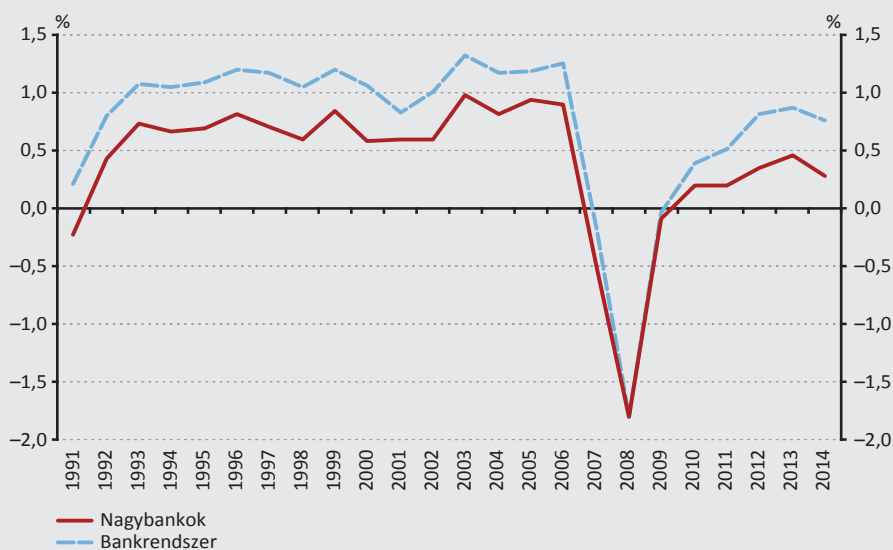
7. ábra
Sajáttőke-arányos nyereség (ROE)

Forrás: New York Fed (2013) adatai

Megjegyzés: Nagybankok alatt az 500 milliárd dollárnál nagyobb mérlegfőösszegű bankok értendők.

8. ábra
Eszközárányos nyereség (ROA)

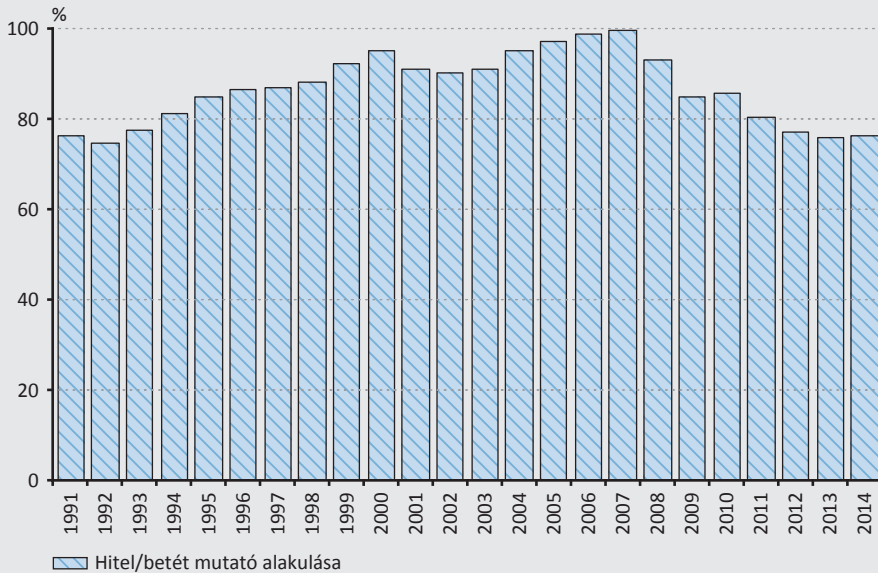
Forrás: New York Fed (2013) adatai

Megjegyzés: Nagybankok alatt az 500 milliárd dollárnál nagyobb mérlegfőösszegű bankok értendők.

2.2.3. A hitel–betét arány csökkent

A megváltozott üzleti modell egyik jellemzője, hogy csökkent a hitel–betét arány (9. ábra). A bankok hitel–betét aránya a válság előtt 90 százalékot meghaladó szinten ingadozott, ami a válságot követően folyamatosan csökkent. 2013-ban már csak 72 százalékon állt, de 2014 Q1-ben pedig mindössze 68,9 százalékot tett ki (Gaurav 2014:24).

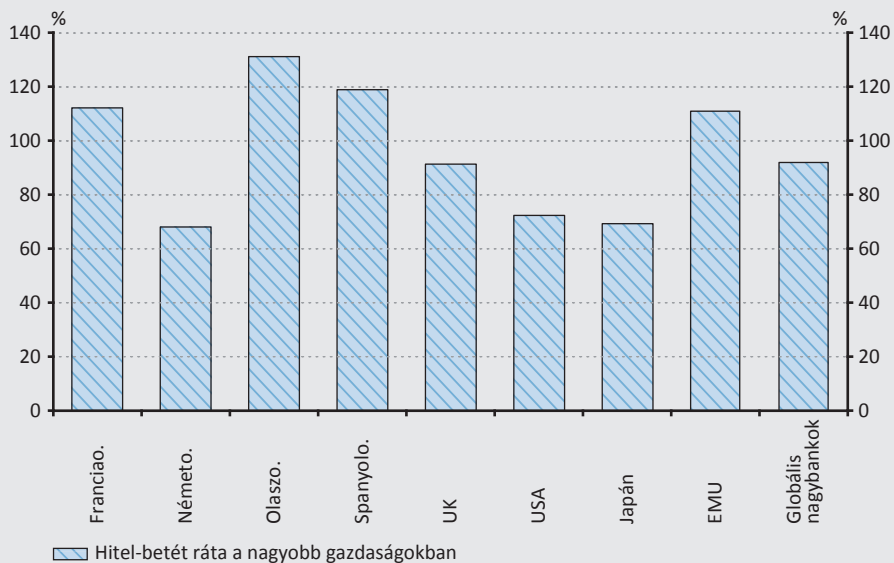
9. ábra
A hitel/betét mutató alakulása

Forrás: FDIC

Nemzetközi összehasonlításban is jelentős eltérések vannak a hitel–betét arány mutatójában (10. ábra). Az Egyesült Államok, Németország és Japán esetében a banki hitelezést hasonlóan, a globális átlagnál alacsonyabb hitel–betét arány jellemezte, miközben Európa más országaiban a globális átlagot meghaladó hitel–betét arány jellemezte a hitelezést.

10. ábra
Hitel-betét ráta a nagyobb gazdaságokban (2013)

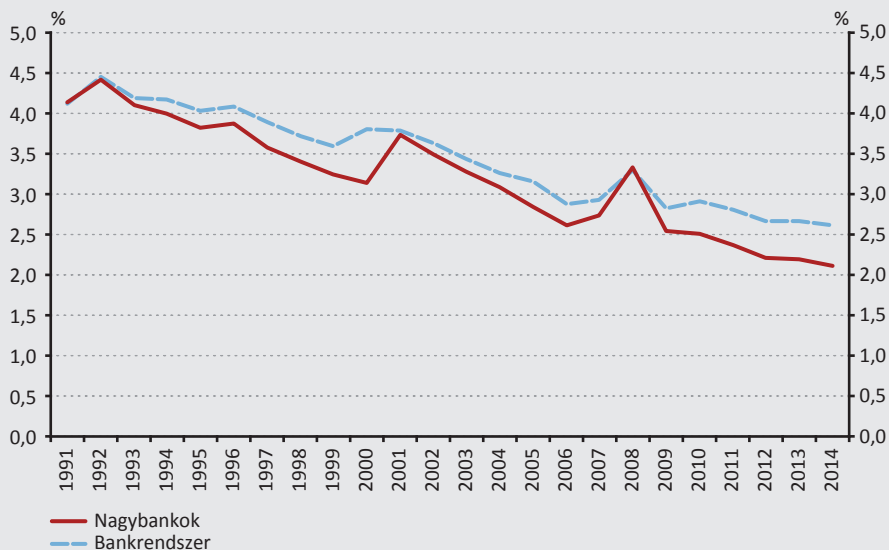
Forrás: Gaurav (2014:24)

2.2.4. A bevételek szerkezetének átalakulása

A bevételek szerkezetének átalakulásában két domináns tendencia hatása érvényesült. Egyrészt a korábban jelentős volumenű értékpapírosítás a válság miatt visszaszorult, és ezzel a nem kamatjellegű bevételek súlya is csökkent (11. és 12. ábra). Az 1970-es évek végétől a kamatbevételek súlya csökkent a bevételeken belül, és egyre inkább a díjtípusú bevételek kerültek előtérbe. Ilyen díjtípusú bevétel például az értékpapírosításhoz kapcsolódó szolgáltatások, valamint egyes banki tranzakciók díja. A 12. ábra azt szemlélteti, hogy a válság alatt – főként a nagybankoknál – drasztikus mértékben visszaesett a nem kamat jellegű bevételek aránya. Ez a nagy visszaesés az értékpapírosítás válságához köthető, mivel jellemzően ehhez a tevékenységhez kapcsolódott jelentős, nem kamatjellegű bevétel. A válság alatt az értékpapírosított termékek piacai összeomlottak, és ezzel együtt a nem kamatjellegű bevételek is visszaestek. 2009-től kezdődően a kormányzati és jegybanki beavatkozásnak köszönhetően javultak az értékpapír-forgalmazás és -kibocsátás feltételei. A tranzakciók volumenének emelkedésével az ebből származó díjbevételek is újra emelkedésnek indultak. Azonban fontos látni, hogy a korábbi emelkedő trend megtört.

11. ábra

Nettó kamatbevétel a kamatozó eszközök arányában

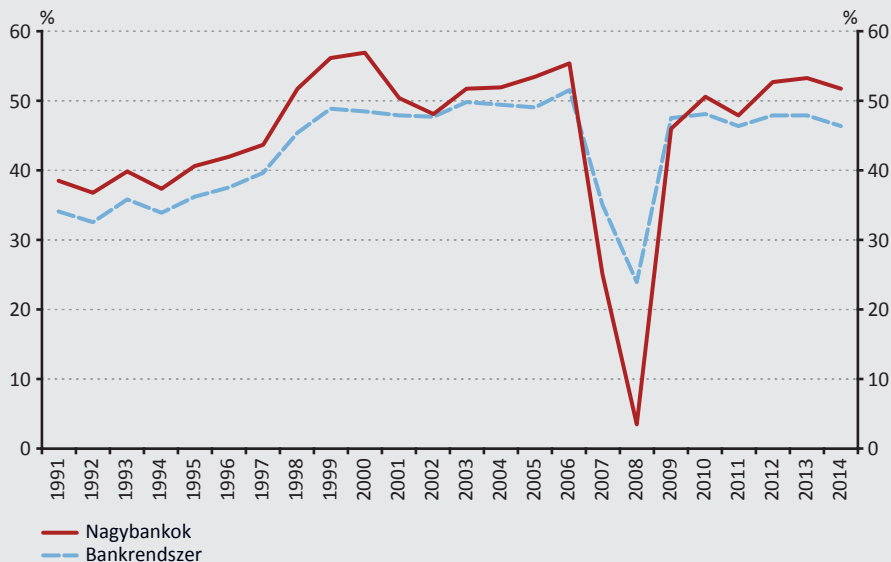

Forrás: New York Fed (2013) adatai

Megjegyzés: Nagybankok alatt az 500 milliárd dollárnál nagyobb mérlegfőösszegű bankok értendők.

12. ábra

A nem kamat bevételek aránya a teljes bevételen belül

Forrás: New York Fed (2013) adatai

Megjegyzés: Nagybankok alatt az 500 milliárd dollárnál nagyobb mérlegfőösszegű bankok értendők.

3. Előrelépés az irányváltás után

3.1. A bevételek és a kiadások megváltoztak

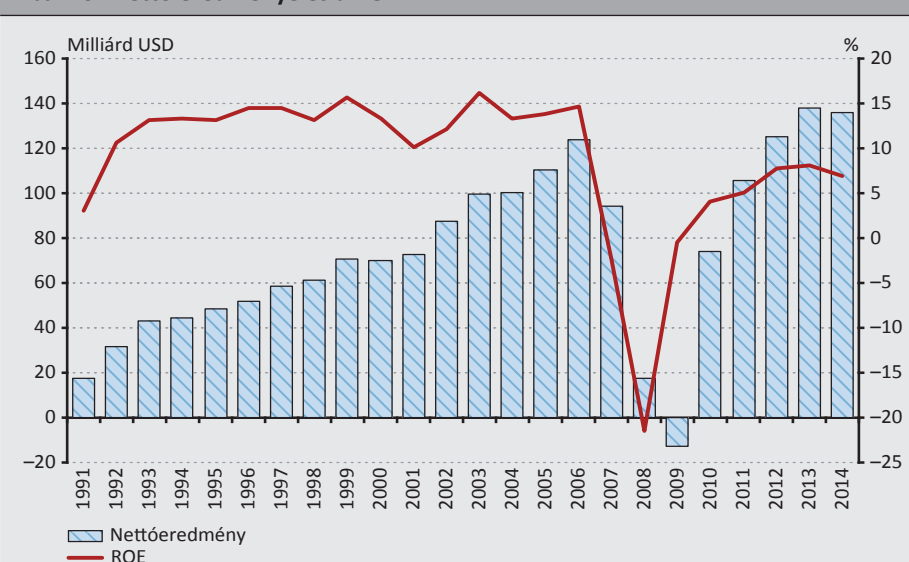
A bankrendszer összes eszközre vetített bevételei a válság előtti 2 százalékot meghaladó szintről mára 1,2 százalékra csökkentek. A verseny a bankok között, valamint a nem banki pénzüzetekkel további trendszerű csökkenést valószínűsít. 2011-től 2014-ig 38 bázispontot csökkent az eszközökre vetített bevétel mutatója. A bevételek relatív csökkenését a költségoldali javulással ellensúlyozták a bankok. Az eszközökre vetített kiadások 2011-től 2014-re 77 bázisponttal csökkentek (*Deloitte 2015:2*).

A bevételi oldalon a legjelentősebben a nem kamatjellegű bevételek csökkentek, míg a költségcsökkenés terén a kamatkidadások relatív csökkenése dominált, amit a Fed által hosszú időn keresztül fenntartott alacsony kamatok és a mennyiségi lazítás is segített.

3.2. A nyereségesség csökkent

A bevételi és a kiadási tendenciákat tükrözve a bankszektor nettó profit termelő képessége helyreállt, elérte vagy meghaladta a válság előtt jellemző szinteket. A banki tőkekövetelmények növekedése azonban a tőkeállomány növelésén keresztül mérsékelte a ROE-mutatót a válság előtt jellemző 12,9 százalékról 8,8 százalékra (13. ábra).

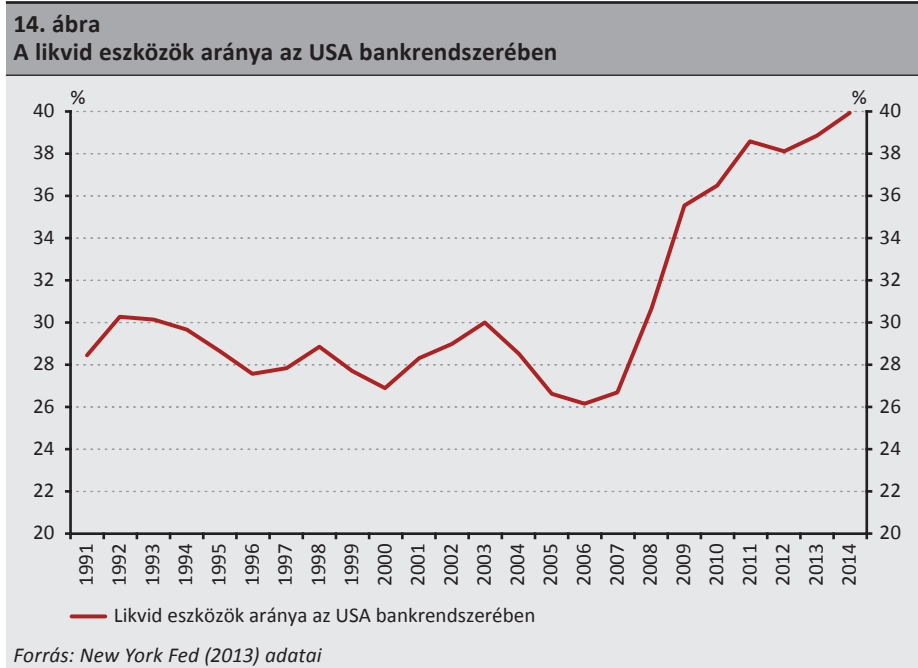
13. ábra
A bankok nettó eredménye és a ROE

Forrás: New York Fed (2013) adatai

3.3. Az eszközök összetételének változása

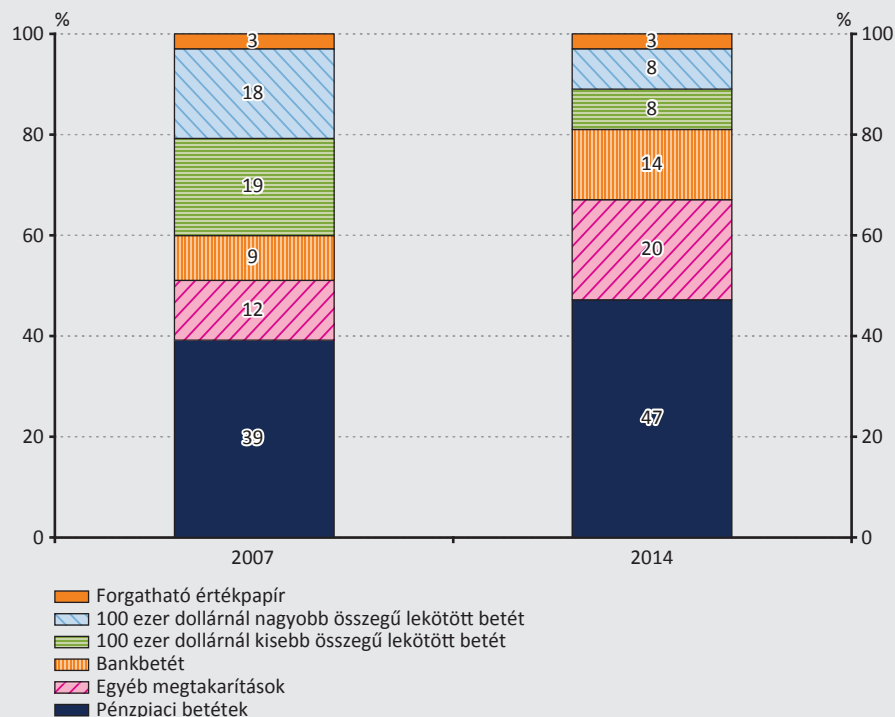
A hitelezés visszaesése a válság következtében a bankok mérlegszerkezetében is nyomot hagyott. A szektor átlagában a hitelek a mérlegfőösszeg 56 százalékáról (2007) 51 százalékára estek (2014 Q2) (*Deloitte 2015:7*). *Buehler–Noteboom–Williams (2013)* kiemeli, hogy ennél is jelentősebb változást jelent a likvid eszközök súlyának megnövekedése, melyek 2007-ben a mérlegfőösszeg kevesebb mint 24 százalékát tették ki, de 2012-ben már közel harmada volt a likvid eszköz az összes eszközön belül (14. ábra).

3.4. A betétek szerkezetének változása

A likviditás nagymértékű növekedése nemcsak azt jelenti, hogy a likvid eszközök súlya megnövekedett az eszközoldali tételeken belül. A forrásoldali tételek szerkezetében is a likviditás növekedése jellemző. A pénzügyi betéti számlák súlya 39 százalékról (2007) 47 százalékra növekedett (2014 Q2) (*Deloitte 2015:7*). Ez idő alatt a látra szóló és egyéb likvid betétek aránya 21 százalékról 34 százalékra nőtt. Ezzel párhuzamosan a lekötött betétek aránya 37 százalékról 16 százalékra csökkent (15. ábra).

15. ábra
A betéti szerkezet változása

Forrás: Deloitte (2015:7)

4. Összefoglalás

Az amerikai bankrendszer súlyos veszteségeket szenvedett el a 2007–2008-as válság nyomán. A megrázkódtatásokat túlélő bankok mára kiheverték a csapásokat. Tőkéjüket a tulajdonosok megerősítették. E néhány év során azonban lényegesen megváltozott a bankpiac az Egyesült Államokban. A bankok szabályozása szigorúbbá vált. Növekedett a koncentráció. Alapvetően megváltozott a bankok üzleti modellje, eszköz- és forrásszerkezete és jövedelmezősége. Csökkent a hitelezési kockázatvállalás. A likviditás mind eszköz-, mind forrásoldalon jelentősen növekedett. Bár a banki forrásszerzés költsége csökkent, a szigorúbb szabályozás megnövelte a tőkeigényt, és növekedtek a szabályozással kapcsolatos egyéb költségek is.

Felhasznált irodalom

- Anderson, D. – Buehler, K. – Ceske, R. – Ellis, B. – Samandari, H. – Wilson, G. (2011): *Assessing and addressing the implications of new financial regulations for the US banking industry*. McKinsey Working Papers on Risk, No. 25. p. 25.
- Baily, M. N. – Elliott, D. J. (2009): *The US Financial and Economic Crisis: Where Does It Stand and Where Do We Go From Here?* Brookings Institutions, Initiative on Business and Public Policy. http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2009/6/15%20economic%20crisis%20baily%20elliott/0615_economic_crisis_baily_elliott.pdf. Letöltés: 2015. 03. 22.
- Balla, Eliana – Prescott, E. S. – Walter, J. R. (2015): *Did the Financial Reforms of the Early 1990s Fail? A Comparison of Bank Failures and FDIC Losses in the 1986-92 and 2007-13 Periods*. Federal Reserve Bank of Richmond Working Paper 15-05. http://www.richmondfed.org/publications/research/working_papers/2015/pdf/wp15-05.pdf. Letöltés: 2015.03.10.
- Biedermann Zsuzsánna (2012): *Az amerikai pénzügyi szabályozás története*. Pénzügyi szemle, 57. évf. 3. sz., pp. 337–354.
- Buehler, K. – Noteboom, P. – Williams, D. (2013): *Between deluge and draught: The future of US bank liquidity and funding*. McKinsey Working papers on Risk, No. 48. p. 19.
- Deloitte (2015): *2015 Banking Outlook*. Boosting profitability amidst new challenges. 24p. <http://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/financial-services/us-fsi-banking-outlook-030215.pdf>. Letöltés: 2015. 03. 20.
- DeYoung, R. (2007): *Safety, Soundness and the Evolution of the US Banking System*. Federal Reserve of Atlanta http://econpapers.repec.org/article/fipfedaer/y_3a2007_3ai_3aq1-2_3ap_3a41-66_3an_3av.92nos.1-2.htm. Letöltés: 2015. 04. 22.
- Estiot, A. (2014): *A whiter shade of pale. Janet Yellen and the challenges of US monetary policy*. BNP Paribas Economic Research Department, Conjoncture, February 2014, No. 2. pp. 3-16.
- Federal Reserve Bank: Adatbázis. <http://research.stlouisfed.org/fred2/categories>. Letöltés: 2015. 02. 22.
- Gaurav, A. (2014): *2014 US Banking-Sector Analysis. (June 29, 2014)*. <http://ssrn.com/abstract=2460816> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2460816>. Letöltés: 2015. 03. 20.
- Gongloff, M. – Hall, K. – Diehm, J. (2013): *5 Years After The Crisis, Big Banks Are Bigger Than Ever (CHART)*, Huffington Post 9/10/2013. http://www.huffingtonpost.com/2013/09/10/biggest-banks-even-bigger_n_3900363.html. Letöltés: 2015. 04. 22.

New York Fed (2013): *Quarterly Trends for Consolidated Banking Organizations*. 2013Q4. http://www.newyorkfed.org/research/banking_research/quarterly_trends.html. Letöltés: 2015. 05. 22.

Portal Seven pénzügyi információs hírportál adatai a bankcsődökről:

http://portalseven.com/banks/Failed_Banks_List_2013.jsp. Letöltés: 2015. 04. 22.

http://portalseven.com/banks/Failed_Banks_Map_Since_2008.jsp. Letöltés: 2015. 04. 22.

Seballos, L. D. – Thompson, J.s B. (1990): *Underlying causes of commercial bank failures in the 1980s*. Economic Commentary, Federal Reserve Bank of Cleveland.

Telegdi Csetri Kinga (2003): *Az amerikai bankrendszer sajátosságai*. <http://epa.oszk.hu/00300/00315/00017/pdf/00017.pdf>. Letöltés: 2015. 02. 22.

Wray, L. R. (2011): *Bernanke's obfuscation continues: The Fed's \$29 Trillion Bail-out of Wall Street*. <http://www.economonitor.com/lrway/2011/12/09/bernanke's-obfuscation-continues-the-fed's-29-trillion-bail-out-of-wall-street/> Letöltés: 2015. 03. 22.